СЕНТИМЕНТАЛЬНЕ ОПОВІДАННЯ

Куточок світу божого, де довелось одбувати своє життя Луці Щербатому, уявляє з себе болото, забудоване хатками під черепицею, заселене якимись такими безбарвними людьми, чужої Щербатому крові. Сі люди благодушно п'ють зранку свою каву, попівдні смакують свій обід, а ввечері впірнають у подушки, без краю задоволені з так раціонально прожитої днини.

А Лука Щербатий ходить поміж отими навісними рядками домів, ненавидить їх спокій безсилою, сліпою зненавистю і все носить при собі свій давній сентиментальний смуток.

. Часами, особливо тоді, коли заблимають увечері ліхтарики на вуличках, оповитих безнадійною пітьмою, сентиментальний смуток Щербатого обертається в розпач, в жалі невсипущі,—і тоді щось тяжко давить у грудях, під горлом, і хочеться положити мамі покійній, мамі тихенькій, другові лагідному днів молодих, облізлу голову на коліна, щоб шершавою рукою погладила, примовляючи:

— Голубчику мій, синочку мій єдиний! Розумна ти моя головонько...

І більше не треба: тільки погладити лису голову, тільки пожаліти синочка неприкаяного, а там вже самі сльози потечуть, теплі-теплі — і зросять надщерблену душу. Душа вмиється слізьми, знов убереться в лист зелений, а там ще, може, й зацвіте буйним цвітом!..

Чого на світі не буває! Чудо прийде — і знов, може, помолодіб душа, а як помолодіє, то ще, може, й люди з неї будуть.

Чудо прийде, чудо буде... може... бо всякого буває. Трапляється й таке часами на світі.

Та тільки ж горенько тяжке: в Луки Щербатого немає тут, на чужині, милої руки, щоб погладила; нема й слова такого, щоб, озвавшись з дорогих уст, пригріло зморену душу. •

Є тільки в нього офіціальна дружина, яка кляне його за те, що зав'язав їй світ, замурувавши на похмурій чужцні, наобіцявши за часів женихання привабних святощів подружнього поєднання.

, З жінчиних уст до Щербатого тепер не йдуть слова спочуття, а сиплеться часом така злоба, зненависть, що Лука затуляє вуха і тікає з хати. Найгірше вбиває його вкрай одно слово, останніми часами дуже звичайне в жінчиному вжиткові. Се слово вимовляється так:

— Дурак! — конче по-московському. Од того "дурака" криком кричить душа Щербатого, перевертається все живе

.в ньому, і так погано стає, неначе чимсь бридким доторкнулись до портрета його помершої матері, та ще й плюнули на нього, на підлогу кинули, ногами топчуть... А тут ще й мале хлопча біжить іззаду та крізь сльози галасує:

— Ти нехороший, ти нехороший, татку. Ти мами не слухаєш...

І не замовкне, аж поки "татко" не замкнеться в своїй світлиці, не вкриється з головою, не принишкне, як те благе-сеньке мишеня, на яке вилили ціле відро холодної води. Бр... холодно!

Холодно Луці Щербатому жити на світі! Без вини винуватий Лука Щербатий.

От він лежить, закутаний з головою, і думає:

"Так, так мені й треба. І дурень, справді, дурень".

Дурень, що хотів зорі з неба знімать, уявляв з себе якогось там письменника, вибранця небес. Ех, ти, письменнику... Щось давно вже не видно твоєї писанини, чогось замовкла твоя муза дурноверха!

І Лука Щербатий починає ненавидіти самого себе, свої колишні мрії, запальні писання з повидумуваними людьми, з повигадуваними, ідеалізованими почуваннями і з такими ясними, сміливими планами життя.

Плани життя! А хіба входило в ті плани кучерявої голови отаке-от утікання від страшних своєю суттю слів жінки під укривало, в подушки, за замкнені двері?

Плани життя!..

І от часами, як контраст безбарвному одбуванню життя, встають згадкою під тужуркою з блискучими ґудзиками, десь там у глибині душі й серця Луки Щербатого кращі дні, дні сонця і дні запалу молодого.

Роз'ятреній самобичуванням і жінчиним наріканням рані душі хочеться часом виправитись, розкрити поховану в ній красу, сказати, що й я, мовляв, не сиротою по світу тинялася увесь свій вік,— бо було і в мене таке, чому назвище в поетів: кохання... або ні, ні... Се слово смішне, за нього покивають головою на облізлу, щербату душу, на сміх візьмуть підсліпувату,— "го-го",— зарегочуть.'

Справді, не те слово. То було не те, ні,— а щось таке... зовсім не смішне, не дуже смішне. І згадати про те минуле в своїому житті щербатій душі тепер так боляче і разом так хороше, бо... ой, не смійтеся, добрі люди! — кажу вам, не смійтесь, бо справді від тієї згадки тепліше стає на душі і сміливішає вона:

От же й в мене, як у людей!

Що воно, справді, було? Яке б тут таке гарненьке, при-стойненьке назвище підібрати?

Ат! Нехай так собі й зветься: "Те, що було колись". Те, що справді було на душі в Щербатого,— те й пише він, згадками оповитий.

Те, що було колись

З того часу зосталось у пам'яті найвиразніше три людини: рвучкий, худий, трошки поезією обвіяний, трошки голодом та благенькою одежею наелектризований поет; другий, давній друг його, вічний студент і вічний юнак, фотограф, природознавець, служитель Бахуса муз і краси співець — Долотов Михаїл (конче "Михаїл", бо так любив він іменуватися); ну, а третя, розуміється, "вона", дівчина'з-над синього моря. Так і звали її.

З першого погляду вона, худенька, невеличка, не приваблювала очей. Можна подивитись, пройти зовсім байдужісінько, а як хто спитає, то так собі, між іншим, озватись, не одриваючись од своєї думки:

— Так собі. Дівчина як дівчина.

А пройшовши ще кілька ступнів, знов можна посіяти слово, аби не урвалася розмова:

— Видко, з характером! Недобрі очі, жорстокі. Така не пожаліє і себе й іншого.

А там, вже, може, аж надвечір того самого дня, здибавши того, хто питав про враження від сієї дівчини, можна, навіть і тоді, як мова і не про неї йде, а, приміром, про меліорацію або санскритську граматику виясняється справа, заявити:

— А знаєте, ота дівчина не така, як усі вони. Щось у неї є такого в очах... Така якась стрілочка з тих очей вилітає...

— Ви, власне, про яку се дівчину?

— Та про ту ж, що ви питали. Знаєте... така бліда-бліда, худенька, з класичним носиком і... з цілою купою чорних кіс?

— Ага! Прострелила серце?

— Ні... не те, щоб прострелила, а, знаєте... хотів би з нею говорити, ближче в очі глянути. Бувають такі чудесні гадючки... зелеці, в'ючкі, грають на сонці... І боязко, а таки кортить погладити її рукою, а тоді... Отака й ваша знайома, пане агрономе.

— Гадючка? Ну, буде вам "гадючка"! От я їй розкажу.

— Кажіть. Нехай знає.. Я б і сам сказав...

— Познайомить? Добре?

— Добре.

— Тільки глядіть: не закрутіть дівчині голову, бо буде вам амінь.

— Від кого?

— Від мене. ,

— Ого!

— А щоб ви знали!

— Я безпечний. Мене дівчата десятою дорогою...

— Знаємо, знаємо ми вас, поетів!:

— Агрономи ближчі до землі, а дівчата люблять грунт більше, ніж повітря...

І поет познайомився з дівчиною, що звалася Нюта. А повне найменння її, хоч і краще бренйть, та писати його трудно: довге. Нехай собі буде просто:

— Нюта — Нюра.

<■ * * ■ #

— А ви там що на мене* видумуєте? Яка я вам "гадючка"?

—.Така собі гадючка, прехороша — страшна і прехороша.

— Ну, ну... буде вам "гадючка"!/

— Не боюсь.

Така була в них (у поета і в дівчини — Нюти) перша розмова, коли зійшлися грати в лото до поетового товариша по газетній роботі! Слухав ту розмову агроном, і весело йому було, що вивів на чисту воду поета.

Сиділи цілий вечір і з таким азартом грали в лото, що такого ще ніколи не помітно було в поета до сієї осоружної йому забавки. Та й не диво: поруч сиділа дівчина з етрілкою-блискавицею в очах.

Якось і вечір так швидко промайнув, наче й не було його. Йшли додому перед світом гуртом, а як розходились — хто куди — на розі

вулиці, то поета взяла така злість на агронома, що так би й дав йому в широку шию каменюкою, ломакою, гарячим залізом або хоч словом, таким "палким словом поетів", що ними бичують вони юрбу черству. Але... камінця під руками не було, бо міцно повимощувані вулиці; не було й заліза та кийка, а словом поетів не дошкулиш агро-номової спини.

І широка спина й шия зникли разом з тендітним контуром дівчини-гадючки. Та не зникла думка про неї в голові білявого поета.

Хотілось побачитися з нею. І побачився.

Сиділи всі письменницькою компанією і злословили, сипали анекдотами. Була й вона. Дівчина все більше мовчала. Мовчала довго, а її мовчання перейшло й поетові. Він похнюпився, зобгався.

А як настала загальна пауза, дівчина взяла склянку з вином,, вдалася аж на кінець стола до поета (хоч і сиділа поруч з агрономом) і виразно, навмисне виразно сказала:

— А у вас хороше лице. Я до вас п'ю! — Випили, а слова оті запали йому в душу. Інші забули їх. Пожартували на тему, що хорошому, мовляв, личкові не до лиця, здається, руді, аж червоні вуса та заспані раз у раз очі і т. д. Пересипали далі сі уваги анекдотом про те, як вірменин лічив, скільки ніг під столом у чотирьох людей,— і розійшлись.

Минув тиждень-другий. З душі поетової ніяк не хотіли вилиняти оті слова нової знайомої. Коли се здибав, він агронома.

— Ото добре, що я вас побачив.

— А що?

— Та не дає мені спокою Нюта, хоче, щоб я привів вас до неї в гості. Справді, ходімте. Тепер нам весело. Приїхала ще й сестра її. Там такі розкішні очі і така постать королівни, що не гріх поетові подивитись.

— Я не піду. *" — А то чом?

— Боюсь.

— Ого!

— А щоб ви знали, урівноважений агрономе, боюсь, щоб часом не одбити в вас дівчини.

— Хо-хо! Не одіб'єте. Моє діло певне. Та й чого вам:-я ж сам веду вас.

— Глядіть, агрономе.

* * *

, Агроном трохи помилився: його діло не. таке вже певне було, як він думав. Захиталося агрономове діло, бо дівчина з-над синього моря після перших одвідин запросила поета приходити "так собі... посидіти", коли матиме охоту.

Охоту він мав, а агроном усміхався і не від того був, щоб білявий хлопець вечорами розважав Нюту з сестрою; навпаки, агроном навіть радий був такій нагоді, бо з своїм пануванням в Нюриновім царстві крився від її сестри.

— Ходіть, голубе, я вас дуже прошу.

І от поет звикав сидіти вечорами в товаристві двох симпатичних сестер.

Сидів, читав їм свої поезії про те, як минають у людей молоді літа, як жовкне листя колись зеленої душі і як не хочеться тій душі тліти в попелі буденщини, а отак узяти та й згоріти відразу... Спалахнути — та й попрощатись з білим світом.

З написом про таке своє бажання подарував теж дівчині останню книжку настроїв душі своєї, а дівчина-гадючка взяла, перечитала (а може, тільки в руках подержала...), славно пригріла автора іскрою своїх очей та й сказала:

— У вас душа така, як ота біла квітка. До такої душі треба доторкатися обережно.

— Швидко, Нюрочко, зав'яне, мабуть, ота квітка? Швидко? Правда ж, радосте моя?

А вона й слова не сказала: мовчала і пильно йому в очі дивилася.

* * *

Так говорити мала право дівчина поетові і спитати так мав він право, бо вечори в дівочій світличці, на четвертому поверхові дому, заселеного шкільною молоддю, перетворилися для поета в моменти найбуйнішого розцвіту його душі, в хвилини прощального напруження всіх молодих струн душі.

" Як же се сталося так, пане агрономе, пане "упевцений" агрономе?

А так, дуже просто, надто просто... Як і В людей... Се, пане агрономе, сталося тоді, коли поет сидів в Нюриній світлиці годину-другу, сидів, зрідка озивався яким словом, а більше мовчав. Сестра десь до театру пішЦіа з чорнявим політехніком, що видумує якусь нову машину і раз у раз несе з собою сміх, рух і життя. Нюра оповідала поетові про містечко над Дунаєм, де живуть її батьки. Вона говорила, що

ненавидить оті глиняні хатки з низькою стелею в батьківському домі, бо там тісно, душить низька стеля; через те війа й подалась сюди, до великого міста влитись, насилу випросилась... Розказувала вона, що там у містечку стоїть серед базару високий стовп, а на іньому ліхтар удень гойдається собі повільно, а ввечері гордо-неприступно осяває скілька ступнів майдану, і тоді се єдине ясне місце, а кругом — пітьма чорна, як могила, і життя — як могила.

Поет слухав, мовчав. Так краще сидіти мовчки, аби тільки лилися без краю оті прехороші слова. Говори, говори, радосте! Говори, може, забуду, що швидко минуться отсі одві-дини, а тоді буде пустка в душі, буде пустка-хатина в чужих душі моїй людей, що звуться родичами, найближчими, найдорожчими...

Дівчина замовкла.

— Мовчите? Цілісінький вечір мовчите. То й я мовчатиму! І слова не скажу.

Сіла, принишкла, зобгалась, як і нема її,— і тільки білі тонкі пальці рук лежать на колінах і виразно здригаються.

Узяв ті пальчики поет, притулився до них устами.

— Холодна рука?

— Гаряче серце...

Щось каменем душу облягло поетові.

— Хороший мій, чого ви такий якийсь?..

— Ех...

— Ну, чого?

Нюта подивилась йому в очі, довго, пильно, а він— ще гладив їй білу руку. Тоді дівчина сама обняла його шию руками і пахуче волосся вдарило в лице поетові. Він цілував ароматні темні коси, біле чоло, гарячі губи.

— Гадючка? — озвалась дівчина згодом.

— Хороша моя...

— Тепер не будеш сумувати?

— Не знаю. Тепер мені страшно. Що далі буде, Нюроч-ко? В тебе агроном, у мене жінка.

— У твоєї жінки симпатичні очі.

— У моєї жінки нема до мене любові...

— А... що там... Що буде,^побачимо, а тепер сядь, ну, сядь ближче.

— Ні, я піду.

— Я прошу... Побудь зо мною. Не йди, не йди!

Нюта сама не своя, зваблива, грішна, обнімала поета, садовила коло себе.

— Ні, ні, таки піду. —Я не можу зоставатись, щастя моє. І не зостався.

Поет дбав про святощі тієї любові, святинею взивав оте палахкотіння крові молодої. Поетичний білявий дурень з кучерявою головою!

Не зостався одного вечора, не зостався й другого; не схотів оставатись, поки не знатиме певно, що— піде з Нютою поруч у житті. Почав говорити, що візьме розлуку з жінкою, аби тільки Нюрочка любила його, аби тільки...

— Любитимеш?

А вона мовчить, а потім пригорне:

— Дурненький!

Та й тільки. А в те, що буде далі, заглядати не хоче, сердиться навіть, коли він зведе розмову на будучину.

Одного дня обідали разом у столовці, а по обіді не розлучились до самого вечора.

.— Будемо довго гуляти, сьогодні наш день.

— А агроном? Розгнівалась.

— Що агроном? Агроном агрономом, а я сама собі належу.

— Не буду більше...

І пішли ходити. Незабаром побачили агронома. Він їхав на велосипеді, добре бачив їх, а тим часом удавав, ніби не примічає. Поет навмисне бголос сміявся, просто в лице агрономові посилав свій сміх; бесело було.

Йшли коло старого костьолу. Зайшли. Посідали в кутку.

В костьолі повно солдатів. Був піст — і ксьондз сповідав їх, щось там таке говорив до них, а далі усі разом — і ксьондз, і солдати, і якісь баби побожні,— співали. Темні високі стіни суворо поглядали на все оте каяття, навівали думку про смерть, старість, про холодні грудки землі, що вдарять у віко домовини і придавлять груди кожному: Нюрі, агрономові, поетові, ксьондзові... ' Нюра чогось так дивилась на поета, як на дитину.

— Чого ти так дивишся?

— Так собі. Надивитись хочу. Знаєш, у тебе в очах видко всю душу.

— А яка ж вона?

— Так собі... твоя душа. А помовчавши додала:

— Спасибі тобі,— і стиснула йому руку.

— За що, Нюрочко?

— За те, що ти до мене такий... А я не така, як ти думаєш. Ти знаєш, я Аріадна. Читав у Чехова? 2

— Давно колись. Не пам'ятаю.

— Перебиті-ай. Я. справді Аріадна...

З костьолу пішли на кінець города. Вийшли на таке місце, де ніколи не були. Людей не видко. Посідали на лавочці, над кручею, за якою ген-ген синіє центр города.

Оповивав землю вечір, такий вечір, коли вже чути весну, а зима ще не хоче уступитись і засотує на ніч струмочки тонісінькою кригою.

Не було слів, а говорити хотілося довго, багато.

Сиділося б так бог зна доки, та треба було йти, бо сього вечора Нюрина сестра їхала додому.

Повставали, пішли. Попрощались.

ф ф *

А другого дня поет перечитав "Аріадну", запротестував, що Нюта не така, і побіг сказати се їй. Довго ждав, не прийшла в столовку, де раз у раз обідала. Вийшов звідтіля, а йому подають записку:

"Дорогий! Не ждіть, не шукайте мене. Виїду на якийсь час. Таке зо мною робиться, що треба побути на самоті, подумати".

Як? А Нюта казала ж, що так ніколи не зробить, а просто в вічі скаже правду. Агрономова робота!

Побачити її захотілося божевільно і божевільна думка опанувала усією істотою:

— Я побачу її. Побачу і попрощаюсь. Так же вмовились?! Треба ж просто в вічі глянути, "іди своїм шляхом, бо не твоя" — сказати. Так же вмовились! Розлучитись, але приятелями...

Хотілось найближчому другові пожалітись — і поет пішов до Долотова.

* * *

Долотов сам пішов до чудної дівчини з-над синього моря, бачив її, передав листа, в якому поет вимагав умовленого прощання.

Не вийшло з того нічого.

Долотов бачив Нюту бліду, з страшними очима, а за її спиною якусь солідну постать з червоним лицем.

— Мабуть, агроном, хоч я його й не знаю зовсім.

Уночі поет з Долотовим був на вокзалі. Щось проказувало йому, що агроном, напевно, випровадить дівчину з міста.

— Я таки попрощаюсь... таки доведу агрономові, що попрощаюсь,— стояв на своїому поет. Промайнула знайома сухорлява постать, а поруч неї огрядний агроном.

Поет за ними. Ввійшов у вагон і несподівано став перед Нютою. Вона не сподівалась, затрусилась і безпомічно поводила очима то на поета, то на агронома.

Агроном заступив дорогу.

— Я не до вас. Я маю сказати панні два слова.

— Ні, тепер я з вами буду розмовляти,— перейшов агроном на офіціальний тон.

— А я з вами не маю ніякої охоти розмовляти.

— Побачимо!

— Побачимо...

Поет повернувся, вийшов з вагона і взяв квитка до першої великої станції. В очах йому все стояло бліде обличчя

Нюти.. Поїзд рушив. Поїхав в тому ж поїзді і Долотов. З вікна вони бачили, як агроном, лишившись на пероні, лихими очима шукав свого супротивника і не находив. Поетові захотілось сміятись: він переміг.

— А що? Таки попрощаюсь. І попрощався.

* * *

Як проїхали кілька станцій, він увійшов до вагона, де сиділа Нюта. Вона сиділа так, що була до поета спиною, але відразу почула його присутність і озирнулась. Очі такі, як і були... тільки заплакані.

— Я знала, що ти прийдеш.

І дівчина заговорила про те, що агроном не дав їй навіть озватись на поетів лист, стеріг її, аж поки не виїхала.

— Я слаба тепер. Я була зомліла... Я зовсім слаба. Так говорили довго — і стало легше. Прийшов і Долотов,

познайомився, подивився на дівчину при світлі "зажигалки", бо було в вагоні темно. Сі оглядини зробили на Долотова таке враження, що він навіть в віршах намірився змалювати сей епізод, але за півруху встиг скласти тільки два рядки:

Я видел вас при свете зажигалки. Ничтожный, жалкий свет...

Далі не пішло, бо прийшли інші враження і заполонили долотовську музу...

Обміркувавши справу, всі троє постановили, що поетові слід їхати аж до батьків Нютиних, погостювати там з день і з честю вертатись назад, попрощатись з тим, чому немає вороття.

На великій станції Долотов вийшов з. поїзда, щоб вертатись назад, пооддавав усі гроші поетові, зоставив собі тільки на квиток і на пляшку пива. Прощаючись він сказав:

— За таку дівчину все можна віддати, та тільки не треба нічого брати. Прощайтесь і швидше вертайтесь, бо се тільки момент краси, а на такому грунті нічого не збудуєш.

— Зав'яне краса?

— Зав'яне, голубе...

* * *

Поет і сам^знав, що се тільки момент. Але хіба їх так багато, тих моментів краси, у нас в житті, щоб заради них не "дуріти", як каже старість, хитаючи сивою головою?

Поет "дурів", що не знати чого й пощо поїхав над Дунай. Посидів, пронудився там день і вернувся назад, доволі холодно попрощавшись з Нютою. Ще в дорозі він побачив, що вона сама злякалася, як запросила його до себе. Він знав, що агроном опанував усею її істотою, а він з своїм наївним цвітом білих мрій — тільки на час став перед нею і запалив огнем.

Як їхали вдвох у вагоні, то цілу ніч, до білого дня говорили про "своє". Говорили про те, що не йти їм поруч у житті. А чого — самі добре не знали.

— Знайте, Нюрочко, що, коли покличете, я прийду до вас, де б не був, усе покину... а без вас не життя мені... а низка сірих днів і смерть од жалю, що дні мої молоді минули...

— Ні, милий мій, ти не вмреш так швидко. Жди мене, поки вернусь з дому. Я скажу, що надумала: чи твоя, чи його.

— А таки прийдеш? Що б не подумала?

— Прийду.

— І ще одно: коли з ним тобі не буде щастя, коли станеш рабинею, ти покличеш мене, щоб пожалітись...

Так говорилося вночі, а як настав день, відразу поставали одне одному чужими і слів тих ліричних вже не було.

Та й по приїзді до Нютиних батьків не було тих слів, навіть віч-у-віч боялись оставатись удвох: щось полягло між ними, бо гра скінчилась. Нюта цілий день писала листи, видко, агрономові, рвала їх і знов писала.

* * *

їдучи самотою назад, поет знав, що Нюта не прийде і не вернеться до нього... Почував се, і не жаль було її... і вмирать не хотілось... Але щоб віддати останню данину минулій лірици, написав їй з дороги листа:

"За вас оддав би все своє життя. За те щастя, що з вами перебув. За те, що тим щастям попрощався з молодим віком своїм, з вірою в людей, в синє небо, в красу душі... Без вас тепер тієї віри вже не буде. Вмерли ви для мене, вмерла і віра моя. А без віри яке життя?"

Так писала рука, а в душі наростали нові поривання.

Поет писав сумні слова про смерть, а сам почував, що в кожній кліточці його тіла грає життя, почував, іїГо він житиме, житиме... Як? Байдуже, як. Тільки б жити...

А дівчина з-над моря? Дівчина? Справді... була собі така славна дівчина... Була собі така велика радість, а далі велике горе... А тепер ні горя, ні радості, що дівчина давала грою душі своєї, нема. Є тільки радість, що можна жити і що не треба вмирати.

— Ех, дівчино моя, радосте моя! Видужав я! Чуєш? Видужав і поки не прийде друга слабість, друга радість... А може, й не прийде вже... Нічого не вдієш. А тепер гра скінчилася, і я таки попрощався.

Була небезпечна гра. Грало надто чутливе "я", грали нерви, грала огрядна шия агрономова. Грали в любов — і був прекрасний момент. Він минув. Будувати на ньому не можна нічого — правду сказав Долотов.

* * *

І сівши в кур'єрський поїзд, щоб швидше порвати НИТ-. ку минулих моментів, вернувся поет до городської біганини, здоровий, веселий.

А дівчина з-над моря? Розуміється, не прийшла і слова не додержала: таке вже те слово дівоче.

Сором було?

Хто там її знає. Тільки одного разу, угледівши поета (здається, через рік) в трамваї, вона швиденько пішла з вагона, опустивши вниз голову.

Чого ж то так?

Хто там її знає...

А поет незабаром подався на північ. Узяв службу в мертвому місті — і став одбувати своє життя.

Якось прийшов йому лист від товариша-лікаря звідтіля, де одбувалася отся сентиментальна подія.

В листі між іншим стояло:

"Ага! Щоб не забути... Була в мене пацієнтка. Знаєш, хто? Твоя знайома "дівчина з-над синього моря". Пам'ятаєш, як ти хотів стрілятись через неї? Тепер вона схудла, змарніла. Вприскував я їй миш'як. Розговорились. Виявилось, що знає тебе. Згадала про тебе і смутна стала. Одного разу сказала про тебе так: "Я вдячна йому повік..." А за що, не сказала".

Сей лист щось давнє, тепле, молоде розбудив на душі... Узяв жаль, що пройшли молоді літа і облізла голова. Узяв жаль, що самотньо тиняється людина по світах і замирає повільно душа, яка колись поетичною була і вміла огнем горіти.

Ще через якийсь час товариш-лікар писав з півдня.

"Твоя "дівчина з-над моря" зробилась законною дружиною якогось агронома. Завели зразкове поле, садять і сіють усякі дивовижні злаки і добре заробляють..."

* * *

От що Лука Щербатий записав у свій синій зшиток. Вийшло сентиментальне оповідання, яке він і віддав до друку.